

[1] Нестеренко В.Ю., Сідельнікова В.К. Міжнародна трудова міграція як визначний сучасний аспект розвитку національної економіки України. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. Харків, 2022. № 2 (29) С. 56-63.

УДК 314.87

**ДЕПОПУЛЯЦІЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ**

**DEPOPULATION IN UKRAINE: CHALLENGES
AND OPPORTUNITIES FOR SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT
OF THE STATE**

*допк. екон. наук Г. В. Обруч, А. В. Іванченко,
Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)*

*D. Sc. (Econ.) H. V. Obruch, A. V. Ivanchenko,
Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)*

Україна, перебуваючи сьогодні у вкрай складному становищі, гостро відчуває наростання демографічних викликів, пов'язаних із скороченням чисельності населення та депопуляцією в деяких регіонах. Чисельність населення України неухильно зменшується з початку 1990-х рр., і очікується, що ця тенденція збережеться в найближчі роки. За період 1990-2022 рр. чисельність населення за офіційними даними скоротилася на 20,5 % з 51,8 млн осіб у 1990 р. до 41,2 млн осіб у 2022 р. (рис. 1).

Наведене дозволяє дійти висновку, що скорочення населення наразі досягло критичного рівня. З початку війни в Україні понад 6,2 млн українців були змушені виїхати з країни, з яких понад 5 млн осіб переїхали до країн ЄС. При цьому понад 1,2 млн громадян України вже зареєструвалися на тимчасовий захист у країнах ЄС. Найбільша кількість українців переїхала до Польщі (3,4 млн осіб), близько 344 тис. осіб отримало візу для тимчасового проживання в Чехії. Така ситуація загрожує втратою кваліфікованих кадрів, необхідних для післявоєнного відновлення країни [2]. З огляду на це вивчення основних причин депопуляції в Україні, її наслідків та можливих шляхів вирішення цієї проблеми набуває на сьогодні стратегічно важливого значення.

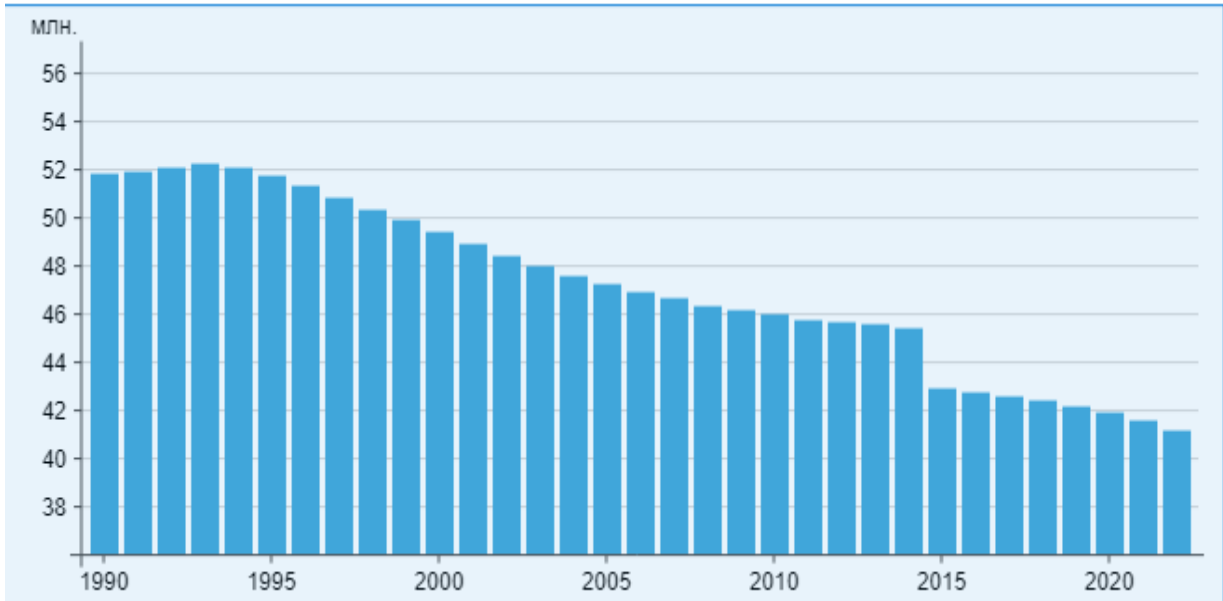

Рис. 1. Динаміка чисельності населення України за 1990-2022 рр., млн осіб [1]

Дослідження демографічних процесів у країні дозволяє дійти висновку, що однією з основних причин депопуляції є низька народжуваність, яка значно нижча за рівень відтворення населення. Рівень народжуваності в Україні знижується протягом десятиліть. За період незалежності в Україні народилося 13,3 млн дітей. Щодо динаміки, то в цілому рівень народжуваності з 1991 р. знизився вдвічі: якщо у 1991 р. народилося 630,8 тис. дітей, а у 2019 р. – 308,8 тис. осіб, то у 2021 р. – 272,0 тис. осіб. Рівень народжуваності почав знижуватися починаючи з 2013 р., а пікове значення даного показника за останні десять років зафіксовано у 2012 р., коли народилося 520,7 тис. осіб. У середньому народжується близько 400 тис. малюків на рік. Абсолютним лідером з народжуваності є м. Київ, в якому на світ з'явилися 29,6 тис. дітей. Серед регіонів за показником народжуваності лідирує Дніпропетровська обл. – 19,5 тис. дітей [3, 4].

Усталення такої негативної тенденції зумовлено впливом багатьох факторів, зокрема економічною нестабільністю, високим рівнем смертності та відсутністю соціальної підтримки сімей з дітьми. Крім того, багато молодих людей виїжджають з України в пошуках кращих економічних можливостей і вищої якості життя в інших країнах. За останні роки рівень трудової міграції сягнув критичної позначки: щомісяця Україну залишає понад 100 тис. громадян. За даними Міністерства соціальної політики України на постійній основі за кордоном працюють 3,2 млн осіб. Такий відтік кадрів загострює проблему депопуляції, особливо в сільській місцевості, звідки молодь виїжджає частіше.

Депопуляція в Україні має значні наслідки для економіки, суспільства та політичної стабільності країни. Зменшення кількості населення означає меншу кількість працівників, що може призвести до дефіциту кваліфікованої робочої сили та зниження економічної продуктивності. Уже сьогодні спостерігається значний дефіцит працівників робітничих професій і «старішання» кадрового потенціалу промисловості, зокрема підприємств обробної промисловості. Крім того, депопуляція може спричинити навантаження на державні послуги, такі як охорона здоров'я, освіта та соціальне забезпечення. Депопуляція сільських територій може призвести і до занедбаності земель, що матиме негативний вплив на навколишнє середовище та сільськогосподарський сектор.

Для вирішення проблеми депопуляції в Україні можна розглянути кілька потенційних рішень. Одним із напрямів є покращення економічних можливостей в країні, особливо в сільській місцевості, щоб заохотити молодь залишатися. Цього можна досягти шляхом цільових інвестицій в інфраструктуру, освіту та створення робочих місць. Іншим рішенням є надання більшої підтримки сім'ям з дітьми, зокрема, надання відпусток та субсидій по догляду за дитиною і податкових пільг. Це сприятиме збільшенню народжуваності і зменшенню рівня еміграції. Крім того, можна вжити заходів для залучення кваліфікованих працівників з інших країн, таких як спрощення візових процедур і надання пільг для тих, хто вирішить оселитися в Україні.

Отже, депопуляція є серйозним викликом для України, і якщо її не вирішити, вона може мати серйозні наслідки для економіки, суспільства та політичної стабільності країни. Для вирішення цієї проблеми необхідний комплексний підхід, який би враховував першопричини депопуляції, включаючи економічну нестабільність, низьку народжуваність та еміграцію. Інвестуючи в інфраструктуру, покращуючи економічні можливості та надаючи більшу підтримку сім'ям з дітьми, Україна може створити передумови для процвітаючого та сталого майбутнього для своїх громадян. Крім того, зусилля із залучення кваліфікованих працівників з інших країн можуть допомогти компенсувати наслідки депопуляції та принести в країну нові таланти й енергію.

[1] Населення України. *index.minfin.com.ua* : веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/2022/> (дата звернення: 10.03.2023).

[2] У МВС розповіли, скільки українців виїхало за кордон із початку війни. *war.obozrevatel.com* : веб-сайт. URL: <https://war.obozrevatel.com/ukr/u-mvs-rozpovili-skilki-ukraintsiv-viihalo-za-kordon-iz-rochatku-vijni.htm> (дата звернення: 12.03.2023).

[3] Демографічна ситуація в Україні. *Слово і діло: аналітичний портал: веб-сайт*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/08/21/infografika/sus-pilstvo/demohrafichna-sytuacziya-ukrayini-period-nezalezhnosti#:~:text=%D0%97%D0%B0> (дата звернення: 15.03.2023).

[4] Населення України 2021: статистичний збірник. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/10/zb_nasel%20_2021.pdf (дата звернення: 15.03.2023).